

באדיבות ישראל בר-און ואלישבע הניג לזכר משפחות ברון ופוטר מבילגוראיי.

Courtesy of bar-On Family in memory of Families Bron and Futter.

בחזרה לדף הקודם

Previous

ישראל יעקב ברון [שרול יענקל], אשתו בתיה לבית פוטר ובנותיהם שרה ורחל

כולם לא שרדו את השואה

Israel Yakov Bron, His wife Bhatia [Futter] and the daughters Sara and Rachel

Non of them survived the Holocaust

next

חברי בית"ר בילגוראיי ומפקדיהם. שורה רביעית, חמישי משמאל, אברהם קרוננברג – מפקד.
הילד היושב בשורה השנייה, ראשון משמאל, הוא שמואל בר-און – חניך.

next

prev.

Members and Commanders of Beitar in Bilgoraj. Abraham Kronenberg - commander
[5th from left 4th row] The Child [first from left 2nd row] Shmuel Bar-On – cadet.

ברון ישראל יעקב (שרול-יענקל) ובתיה אשתו היו הסב והסבתא של ישראל בר-און ואלישבע הניג. בשנותיה הראשונות של המאה ה 20 עזב ישראל יעקב את עיר הולדתו – ינוב והשתקע בבילגוראיי. ראשון מעסיקיו היה 'מאיר הארוך הנגר' וישראל רכש את המקצוע ובמשך הזמן הקים נגריה משל עצמו. בסמוך לנגריית מעסיקו בביתו של שמיל בורך בעלפערס עושה הנפות, בדלות משוועת חי שמיל בורך האלמן ושם גידל בן ושלוש בנות. הבן החולני בנימין הלך לעולמו בדרך בה הלכה לעולמה אמו, שתי הבנות הבכורות בעלות התושבייה [חנה ואתל] עזבו את הבית והיגרו בשנות העשרים לארה"ב. הבת הצעירה בתיה (בשאל'ה) הייתה לאשתו וילדה לו חמישה ילדים ובין לידה אחת לאחרת היו אף מספר הפלות. לזוג נולדו: שלום (שולם), שרה, רחל, שמואל מנס (אביהם של אלישבע הניג וישראל בר-און) והבן הצעיר חיימ'ל. המשפחה התגוררה בחצרו של איצ'ה קובל ברגרפריינד [הנפח המיתולוגי של בילגוראיי] ברחוב לובלסקי 29. בית עץ זה מתואר בספרו של שמואל בר-און "והשמיים שתקו" לפרטיו, שרד את השריפה ועומד על מכונו היום, בהמשך עקרה המשפחה לרחוב קושצ'ושקו 66, שם גרה המשפחה ושם בחצר הייתה גם הנגרייה של ישראל. למרבה הפלא גם בית זה וגם הנגרייה קיימים עד עצם היום הזה. לבית זה התרכזו קומץ יהודים שנצלו מן השריפה בעיר ביום הכיפורים האחרון בעיירה, לתפילה, ואפילו השיגו ספר תורה. הגרמנים כבר היו בעיירה, קצין גרמני נכנס לבית, סילק את המתפללים במכות והחרים את ספר התורה. ישראל ספג השפלות כשקיצצו את זקנו ופאותיו. המשפחה נמלטה מבילגוראיי ברכבת שהעמידו הרוסים למטרה זאת, הגיעו לג'רג'ינסק שבאוקראינה, שמואל, שלום, אשתו של שלום שרה ובנם אריה נשלחו על ידי קלגסי סטאלין לסיביר, שרדו, ועלו לאחר המלחמה לישראל. ישראל, אשתו שרה, הבן חיימ'ל הבנות שרה, רחל ובעלה בייריש ועוללם בן הימים הספורים [איש לא יודע את שמו], כולם נרצחו בקבר המונים בקרחת יער בג'רג'ינסק ע"י הנאצים שהגיעו לשם ומשתפי הפעולה האוקראינים. התינוק נרצח כשהוא חבוק בזרועות אמו. תהא נשמתם צרורה בצרור החיים. ישראל בר-און קרוי על שמו של הסב ישראל יעקב.

ישראל בר-און

prev.

בחזרה לדף הקודם

Previous

הבית בו נולד אבא בחצרו של איצ'ה קובל.

תקציר מסיפור קצר שכתב ישראל בר-און

אחד הפרקים האהובים עליי ביותר בספרו של אבא "והשמים שתקו" הוא הפרק המספר על חצרו של איצ'ה קובל האיש, ובני משפחתו מבילגוראיי. הפרק מתאר נפח יהודי, גס גוף ועדין נפש, הפרק מספר גם על דיירים שגרו בחצרו – שלוש משפחות היו: משה-מרדכי 'המלמד' הגבוה ואשתו אסתר. מספר סיפורים עתיר דמיון היה משה-מרדכי, דייר שני בחצר היה לייבלה העיוור שזיווגו לגיטלה היתומה כדי לקיים מצוות פרו ורבו, ועוד משפחה התגוררה בחצרו של איצ'ה, הייתה זאת משפחתו של שרול-יענקל הנגר, אשתו באשה וילדיהם. שרול-יענקל הנגר אינו אחר מאשר סבי עליו השלום...

הפרק מספר על בית המלאכה של איצ'ה, שבימי הקיץ שמם, מנגד, שוקקת הייתה הנפחיה של הקובלים חיים בימי החורף, עת באו האיכרים מכל הסביבה לפרזל את פרסות סוסיהם. כשחלף החורף רתם איצ'ה סוסים לעגלה, העמיס אותה בסחורות ושלח שניים מבניו לסחור ברחבי גליציה. בתיאור נוגע ללב נפרד האב מבניו, כל אחד מהשניים היה כאלון ביער. ואיצ'ה מדבר אליהם בידיש ומשלב מלים מלשון הקודש. אבא בספרו מקפיד על כתיבה ספרותית וכדי לא לחרוג לזיכרונות אינו מזכיר אפילו את שמות שני הבנים.

והנה, בא היום ואני לוקח חלק בהקמת ארגון יוצאי בילגוראיי בישראל ומתחיל לחפש בארץ יהודים בעלי זיקה לעיירה: באחד הערבים מתקשר אני אל ישראל ברגרפריינד. ישראל היה חברו של אבא מילדותו וליוה אותו עד ליום בו הלך אבי לעולמו. וישראל שואל אותי: "את עוייזר ואת שאכנע אתה מכיר."

- "עוייזר? שאכנע? מי הם בכלל?" שאלתי את ישראל.

- "על איצ'ה קובל שמעת פעם? הן אביך ז"ל ואני נולדנו בבית שלו... הוא למעשה בן משפחה שלי, שמו היה איצ'ה ברגרפריינד. 'קובל' בפולנית זה נפח... אם היית שואל מישהו בעיירה מיהו איצ'ה ברגרפריינד, ספק אם מישהו היה יודע, אבל את איצ'ה קובל – הנפח, לא היה ילד שלא הכיר... ועוייזר ושאכנע, שני אלה היו בניו..."

למשמע דבריו של ישראל חנקה ההתרגשות את גרוני ועברו דקה או שתיים עד שהתעשתי...

- "והיכן הם היום עוייזר ושאכנע?" שאלתי את ישראל.

- "לא ראיתם כבר זמן מרובה, אני מקווה שהם עוד חיים"

בשלב זה תקפני בולמוס של התחקות אחר עקבותיהם של עוייזר ושאכנע. התקשרתי לכל 'ברגרפריינד' שברשימות שהצלחתי לאתר. לאחר מספר שיחות ענתה לטלפון יהודית רז לבית ברגרפריינד, גם אותה שאלתי אם השמות עוייזר ושאכנע אומרים לה משהו.

- "עוייזר, היה אבי, הוא נפטר ב 1969" אמרה יהודית.

- "ושאכנע?" שאלתי, "האם הוא עוד בין החיים?" המשכתי להקשות עליה.

- "גם הוא נפטר בשנות השבעים, הוא היה האח המבוגר מבין השניים, גם את ילדיו אתה מכיר: אסתר אדלר, טובה כשר, ציפורה וגרשון ונחמיה..."

עברו חודשים אחדים וחברי ארגון יוצאי בילגוראיי נפגשו באירוע שיזמנו. לפני תחילת האירוע נגשה אליי יהודית רז ובידיה מספר תמונות של מבנה עץ ישן הנוטה על צדו.

- "ישראל זה ביתו של סבי, איצ'ה קובל, צילמתי אותו בבילגוראיי לפניי שנים אחדות..."
- "יהודית, את בטוחה שזה הבית?"

- "כן, רחוב לובלסקי 29... הייתי שם, הנה בתמונה הזקנה שגרה בו היום."

- "את מבינה מה שאת אומרת לי? אם כן, אבי נולד בבית זה... איך זה שהוא נשאר, הן כל הבתים בעיירה נשרפו..."
בתמונות נראתה החצר. אווזים הסתובבו בה. באר מים ישנה. סביב הזנחה, כמו חלפו עליה עידנים מבלי שחל בה כל שינוי. הבית עצמו נראה היה בכל עליבותו, לוחות עץ רקובים, נוטה היה על צדו בזווית מסוכנת,

מספר חדשים קודם לכן ביקרה בארץ משלחת של תושבי בילגוראיי. בתוך הקבוצה נמצא גבר צעיר, גז'גוז' בורובי שמו, גז'גוז' ואני התיידדנו, עכשיו פניתי אליו וביקשתי ללכת לרחוב לובלסקי 29, לראות אם הבית עדיין במקומו ולצלם אותו בעבורי. וכבר למחרת בקשתי הגיעו אליי בדואר אלקטרוני תמונותיו של ידידי הפולני.

חלפו עוד חודשים. ההחלטה לנסוע לפולין, לראשונה בחיי, הבשילה. בסופו של ירח יולי 2007 הגשמנו אחותי, אשתי ואני את רצוננו לטוס לפולין.

... שבועיים לפני הנסיעה מלאו שלוש שנים לפטירתו של אבא, עלינו לקברו שבבית העלמין והתייחדנו עם זכרו. כשעזבנו נטלה אחותי שתי אבנים קטנות מעל מצבתו.

נחתנו בוורשה. גז'גוז' אסף אותנו משדה התעופה והביאנו לבילגוראיי. מארחינו תכננו את הסיור שלנו בעיירה ביקשתי מידידי הפולנים לקחתנו לראות את הבית בו נולד אבא. מארחנו איתרו את האיש שהבית בבעלותו ותיאמו להיפגש אתו בשעות אחר הצהריים. במהלכו של הסיור ביקשתי לראות את המקום בו עמד בית הכנסת. מצאנו שם בית-דירות. הכתובת של הבניין אמרה: "רחוב לובלסקי 13". אף לא זכר לכך שפעם היו כאן מרכזם של החיים היהודיים של בילגוראיי... לא היה עוד מה לחפש שם... איזשהו דחף לא נשלט הוליך אותנו במורד הרחוב, עינינו היו פעורות לרווחה... מרחוק הבחנו בקימורו של הגשר, צעדינו הפכו למהירים יותר...

- "לאן אתם הולכים?" חקרו אותנו מארחינו.

- "לובלסקי 29!" עניתי, קולי רועד מהתרגשות.

- "אבל קבענו עם הבעלים להיפגש שם רק אחר הצהריים..." אמרו המארחים.

- "אנו מוכרחים לראות את הבית עכשיו... נחזור שוב אחר הצהריים"

רחוב לובלסקי 29... הבית שאבא נולד בו... גדר עץ הפרוצה במרכזה, ודרכה ניתן לראות את חצרו של איצ'ה קובל ואת חזיתה האחורית. מישהו שיפץ את החזית הפונה לרחוב, רק אותה, ואילו מאחור הותיר צריף עלוב של עץ שהרקב לא השאיר בו לוח עץ אחד מבלי ששם בו את חותמו. מדרגות עץ שמוליכות לדיוטה עליונה שעל פי המראה לא דרכה שם רגל אדם שנים רבות. סולם מאולתר מעץ תלוי היה אופקית לאורכו של אחד הקירות. דלת עץ אחורית שנשארה מן הימים ההם אך שאינה נפתחת כבר שנים. באר ישנה עליה תלוי דלי. ואגף מגורים פעיל. הרגשנו מעין קירבה לקירות הרקובים... גל של חום הציף אותנו...

את מחשבותינו הפריעה זקנה שיצא מן הבית וסקרה אותנו בחשדנות שלא ניסתה אפילו להסתיר. שפתותיה רעדו, שערות צימחו בסנטרה, עיניה לא הקרינו טוב לב. "אני גרה כאן מאז ומתמיד..." תרגמו מארחנו את מלמולה, הזקנה נראתה עצבנית, ועצבנותה גברה מרגע לרגע...

[next](#) [prev.](#)

- "נלך", המליצו מארחנו, "הבה לא נרגיז את האישה, הן נחזור לכאן אחר הצהריים... נפגוש את בעל הבית, הוא לא גר כאן, הוא שיכן כאן את דודתו, היא גרה כאן ושומרת על הבית בעבורו".

... שש אחר הצהריים. חזרנו אל חצרו של איצ'ה קובל, ליד הבית המתינו לנו שניים מידידינו הפולנים ואתם גבר כרסתיני - בעל הבית. הגבר הכניס אותנו אל תוך הבית. ריח חריף של בצל שהגברת הזקנה טיגנה קידם את פנינו, דמעות נקוו בעינינו, האם הבצל הוא שגרמם? כירה ישנה שלפתחה הוכנסו עצים והבעירום, האש הלהיטה פלטות ברזל עגולות שעליהם הונחו הסירים והמחבתות, ארובה של מתכת שהעבירה את עשן השריפה אל השמיים, ממש כמו בימים ההם, ארובת הלבנים עדיין במקומה - כבר לא בשימוש. נזכרתי בתמונות של העיירה לאחר השריפה הגדולה של ערב מלחמת העולם השנייה בהן נראו ארובות אבן מאופק ועד אופק. הן היו היחידות שהשריפה הגדולה לא יכלה להן. את כל היתר כילתה הבערה עד תום... עינינו לא חדלו מלסרוק את הבית הישן. ברצפת העץ נראו חורים שעכברים כרסמו, צנצנות תחמיצים גדשו את המדפים הבודדים. ביקשנו לעלות לדיוטה העליונה. בעל הבית הוביל אותנו במדרגות והזהירנו שאינן במיטבן, המקום דמה יותר לעליית גג מאשר קומת מגורים ובמרכזה עברה אותה ארובת הלבנים רצפה מלוחות של עץ שבין האחד לרעהו חריצים שניתן לראות דרכם את פנים אגף המגורים. גומחה אפלה בסמוך לקיר.

- "בגומחה זאת בגג התחבאו שלושים יהודים בזמן המלחמה..." אמר בעל הבית וחייך...

- "לא מאמין לאף מילה שלך..." חשבתי ביני לבין עצמי.

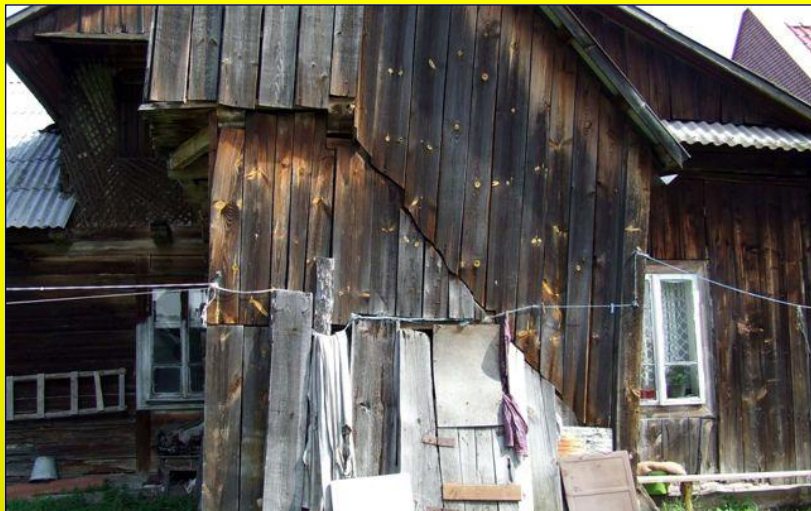
ירדנו אל החצר. אחותי עמדה ליד דלת העץ הישנה שהוליכה לשום מקום. היא סימנה לי בידה להתקרב אליה. שלחה ידה לתיקה והוציאה מתוכו שתי אבנים קטנות, אותן אבנים שליקטה מקברו של אבא בישראל. רשמה על האבנים את המלים "לזכרו של אבא" נתנה לי אבן ולקחה לעצמה את השנייה. הנחנו את האבנים לסף הבית ופנינו לעזוב...

הייתה זאת שעה של דמדומים שבין יום ולילה. היה זה אזור הדמדומים בו נפגשו החיים והמוות: שתי אבנים קטנות מארץ ישראל, מקום שלאחר עידן הנדודים בניכר ושואת יהודיי אירופה, סימל לאבא תחייה והוולדות מחדש. שתי אבנים קטנות שלוקטו בבית הקברות בארץ מקום שמשמעותו - קץ, מוות. שתי אבנים קטנות שהונחו על סף הבית בו נולד - מקום בו החלו חיים, בית הנמצא בעיירה בילגוראיי שסימלה לאבא את הקץ, מוות... שתי אבנים קטנות המסכמות שמונים וארבע שנים וסיפור חיי אדם באחת מהתקופות הרות הגורל והדרמתיות ביותר בתולדות ימי עולם והעם היהודי בפרט...

אבא הלך לעולמו בשנת 2004. עד נשמת אפו האחרונה לא ידע, שמכל הבתים בבילגוראיי שזכר, שהכיר ושידע על גורלם... דווקא הבית בו נולד, בחצרו של איצ'ה קובל, שבית זה היה כסנה בוער שלא אוכל...

הבית בו נולד אבא בחצרו של איצ'ה קובל.

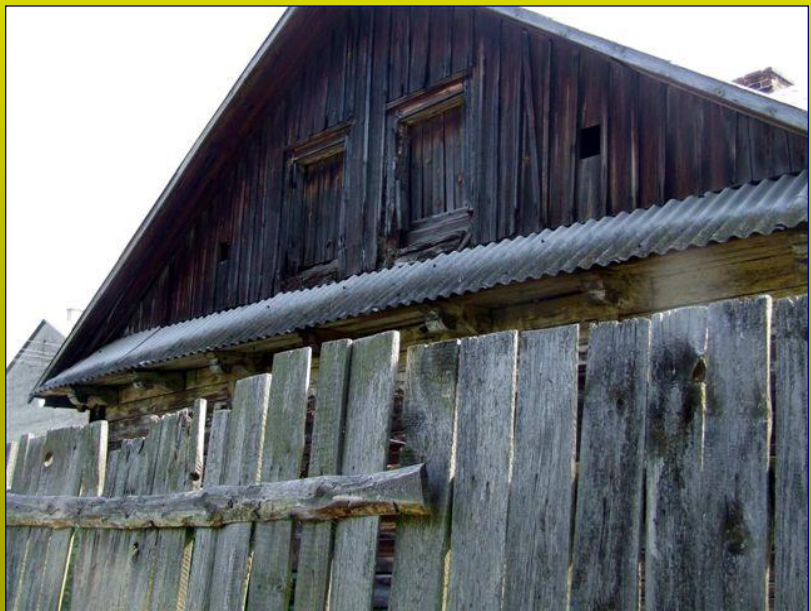
27.07.2007

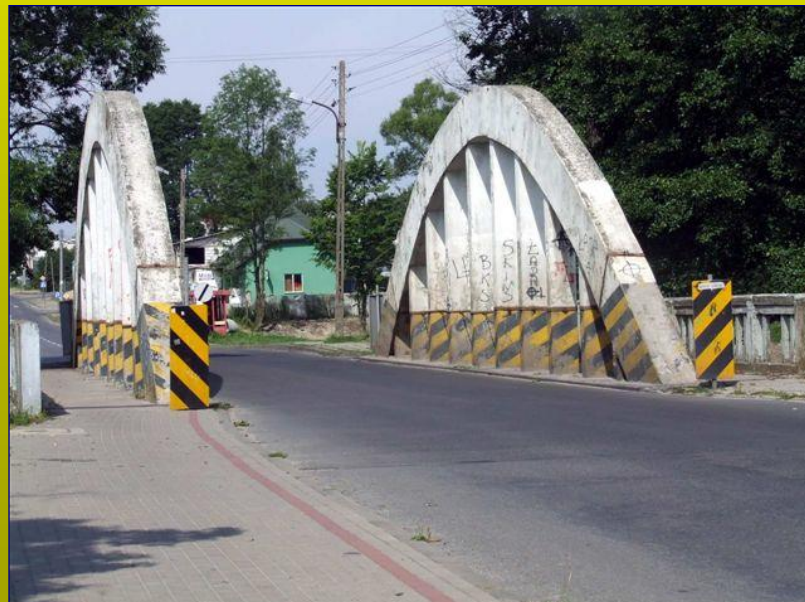
"ואילו מאחור הותיר צריף עלוב של עץ שהקרב לא השאיר בו לוח עץ אחד מבלי ששם בו את חותמו"

"רחוב לובלסקי 29... הבית שאבא נולד בו..." "מישהו שיפץ את החזית הפונה לרחוב, רק אותה..."

מכיוון השדה גדר עץ

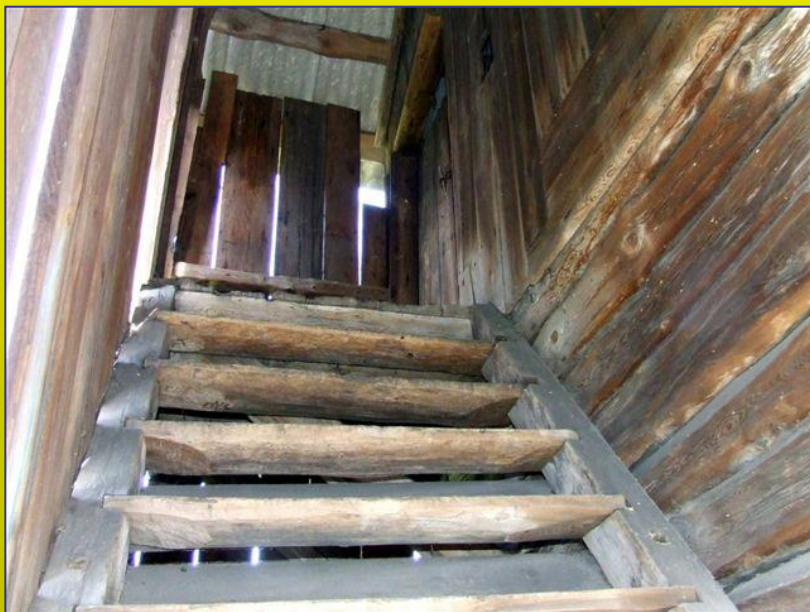
"מימינו שדה בר ריק המוליך אל הנהר שהגשר נמתח מעליו"

next

prev.

"משקופי חלונות שתולעי העץ חוררו אותם ככברה"

"מדרגות עץ שמוליכות לדיוטה עליונה שעל פי המראה לא דרכה שם רגל אדם שנים רבות"

next

prev.

"דלת העץ הישנה שהולכה לשום מקום"

"סולם מאולתר מעץ תלוי היה אופקית לאורכו של אחד הקירות"

"את מחשבותינו הפריעה זקנה שיצא מן הבית וסקרה אותנו בחשדנות"

"בחצר באר ישנה עליה תלוי דלי"

"כירה ישנה שלפתחה הוכנסו עצים והבעירום, האש הלהיטה פלטות ברזל עגולות שעליהם הונחו הסירים והמחבתות"

"ליד הבית המתין לנו גבר כרסנני - בעל הבית, שהכניסנו לתוכו"

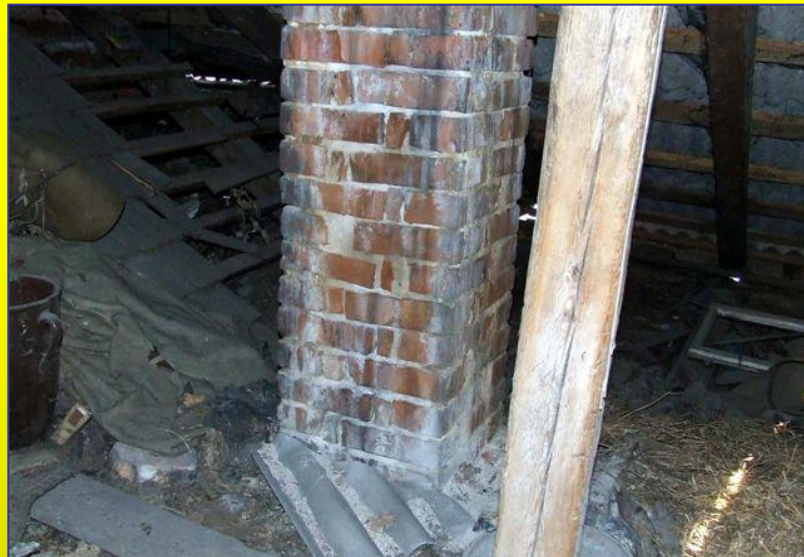
"צנצנות תחמיצים וירקות כבושים גדשו את המדפים הבודדים"

"ברצפת העץ נראו חורים שעכברים כרסמו"

"בגומחה זאת בגג התחבאו שלושים יהודים בזמן המלחמה..." אמר בעל הבית וחייך...
 "-לא מאמין לאף מילה שלך..." חשבתי ביני לבין עצמי.

"ארובת הלבנים מן הימים ההם, שתחילתה בקומת המגורים וסופה בשיפולי הגג"

"אחותי שלחה ידה לתיקה והוציאה מתוכו שתי אבנים קטנות, אותן אבנים שליקטה מקברו של אבא בישראל. רשמה על האבנים את המלים 'לזכר אבא'"

"רצפה מלוחות של עץ שבין האחד לרעהו חריצים שניתן לראות דרכם את פנים אגף המגורים"

נתנה לי אבן ולקחה לעצמה את השנייה. הנחנו את האבנים לסף הבית ופנינו לעזוב...

הבית בלובלסקי 29 (ביתו של איצ'ה קובל) זה גם הבית בו נולד אבי.

את סיפורו של הבית ואיצ'ה קובל [איצ'ה הנפח, שמו האמיתי היה ברגרפריינד], משפחתו ובעיקר בניו, והדיירים שגרו בחצרו לרבות סבי שרול-יענקל הנגר ומשפחתו, סיפרתי לחברים במהלך נסיעתנו באוטובוס למקום. בית עץ זה, מעשה פלאים, הוא מהבודדים ברחוב לובלסקי, הלה הוא רחוב הגשר הידוע גם בשם רחוב בית הכנסת, ששרד את השריפה שפרצה בעיר שמונה ימים אחרי כניסת הגרמנים לפולין. יחד אתנו בסיוור זה הייתה נציגות מרשימה בגודלה של צאצאיו של איצ'ה קובל, נכדותיו, וניניו. יהודית רז שריכזה את שבט הברגרפריינדים הכינה מראש שעורי בית. היא צלמה מתוך הספר "והשמיים שתקו" את כל הקטעים המספרים את סיפור משפחתה. ההגעה למקום רגשה את כולנו, בעבור חופן דולרים הסכימו הזקנות הגרות בבקתה על כרעי תרנגולת זאת לאפשר לקבוצה להיכנס לתחום רכושן הפרטי. "שום דבר לא השתנה פה" סינן משה פך מבין לשיניו בינו לבין עצמו, "חזרתי אחורה במעל 70 שנה" מדהים היה לראות איך נשאר בית זה בצורתו האוטנטית, חצר שניצבת שם באר מים ודלי תלוי על גלגלתו, הבית אכול רקב עץ ומוכה תולעי עץ הנוגסים בו מלוא פיהם, נוטה על צדו, בחלקים ממנו לא דרכה כבר רגל אדם אולי מאז מלחמת העולם, הזנחה ונחשלות, אך שורה עליו נשמה יהודית שלא עזבה אותו מאז הכריזו זעקות כאב המרות של 'ראשה' אשתו של איצ'ה על כך שבעלה פרש מן העולם והלך לעולם האמת.

The old wooden cottage in 29 Lubelski street - Itche Koval's home, this is also the house where my father was born.

The story of the wooden cottage of Itche Koval [Itche the blacksmith], his real name was Bergerfriind, his family and especially his sons, and tenants, including my grandfather who lived at his court: Sruel – Yankel the carpenter and his family, I told to the passengers during our trip in the bus. This wooden house, in Lubelski Street, also known as the Bridge Street, or the Synagogue Street, is one of the few which survived the fire that broke out in the city eight days after the German invasion of Poland. In this tour we had among us an impressive big representation of Itches' descendants: grandchildren, great-grandchildren. Raz Yehudit that coordinated that tribe of the Bergerfriinds prepared her homework. She collected all the passages that tell the story of her family from the book "and the heaven kept silence". Arriving there caused a lot of excitement to all of us; the old woman living in that rickety hut on chicken legs after receiving a Fistful of Dollars agreed to let the group into their private property. "Nothing has changed here", whisperedd Moses Pack of his teeth to himself, "I went back over 70 years" It was amazing to see how this form remained authentic, in the courtyard there is still the well on which a bucket was hanging, the house consumed wood rot, wood worms left their marks all over, the hut tends to one side, in parts of it a human leg did not step ever since the 2nd World War, negligence and backwardness, but a Jewish soul float on air over it, a soul that left it with the painful screaming of 'Rassha' the wife of Itche announcing that her husband retired the world went to the next world, the world of truth.

הבית בלובלסקי 29 (ביתו של איצ'ה קובל) זה גם הבית בו נולד אבי.

ביקור שני במקום בשנת 2010 במהלך סיור מאורגן של יוצאי בילגוראיי לפולין ולבילגוראיי
הבית עומד על מקומו וגרים בו אותם אנשים שפגשנו בשנת 2007 .

The old wooden cottage in 29 Lubelski street - Itche Koval's home, this is also the house where my father was born.
2nd visit to the same place, during a trip of members of our Israeli society to Bilgoraj in 2010. same house, same people that we met in 2007 still living there .

יובל בר-און

That rickety hut on chicken legs

next

prev.

"שום דבר לא השתנה פה" סינן משה פך מבין לשיניו בינו לבין עצמו, "חזרתי אחורה במעל 70 שנה"

ישראל בר-און

Nothing has changed here", whispered Moses Pack of his teeth to himself, "I went back over 70 years"

כ"ז/כסלו/תשע"א

יובל בר-און: "בבית זה נולד סבי? אני לא תופס את זה"

ישראל בר-און

Yuval Bar-On: "My grandfather was born in this house? I do not get it"

מציאת הבית של שרול-יענקל [סבא של ישראל בר-און ואלישבע הניג].

סבי ובני משפחתו עזבו בשלב מסוים את חצרו של איצ'ה קובל ועברו למקום אחר. משה פך נהג לספר לי שביום הכיפורים האחרון בבילגוראיי, שעה שהגרמנים כבר שלטו בעיירה, וחלקה הגדול כבר נשרף, נשאר רק בתים לא רבים על מכונם. אחד מהם היה הבית בו התגורר סבי, שרול-יענקל ובחצר הבית הייתה הנגרייה שלו. באותו יום כיפור התכנסו בבית זה מעל מניין של יהודים, הם השיגו ממקום לא ברור ספר תורה והתפללו שם. משה פך שאחותו התגוררה ממול לסבי היה בין המתפללים, לדבריו נכנס לבית קצין גרמני, החריס את ספר התורה וגרש באלימות ובמכות את המתפללים. משה ידע לספר שהבית היה ב "זאמדן" [החולות], חקירותי אצל הבילגוראיים של היום באשר למיקום החולות העלו חרס, משה פך הוסיף לי פריט מידע נוסף: "הבית של סבך היה ממול ומעבר לכביש לבית הדפוס של קרוננברג". התקשרתי אל נתן קרוננברג ושאלתי אם הוא יודע את כתובת בית הדפוס. נתן פתח ספר שהודפס בדפוס זה והקריא לי: "הודפס בדפוס קרוננברג, בבילגוראיי ברחוב קושצ'ושקו 67", עכשיו כשהייתה לי כתובת נסענו אליה. משה פך ואני ירדנו מן האוטובוס ואחרינו חברים נוספים, משה זיהה את מיקומו של הדפוס, מאותו צד של הדפוס היה מקום מגוריה של אחותו, אך הבית לא קיים עוד. משה הביט מעבר לכביש שלט הכתובת שם הייתה קושצ'ושקו 66, קימר את האצבע המורה שלו ואמר: "זה הבית של הסבא שלך..." עברנו את הכביש ועמדנו לפני גדר שמאחוריה נראה קוטג' עץ ישן. "משה, אתה בטוח שזה הבית?" שאלתי, משה לא ענה, הוא פתח את שער העץ בהחלטיות ונכנס לחצר. כל הקבוצה התקדמה אחריו... איש מדיירי הבית לא היה שם כדי לעצור בעדינו. "זה הבית" קבע משה בפסקנות, "והנה הנגרייה..." הוסיף ואמר. נרגשים צילמנו את החצר והמבנים ואת המעמד ויצאנו מהחצר בחזרה לאוטובוס...

Finding Sruel - Yankel's home [grandfather of Israel Bar-On and Elisheva Henig].

My grandfather and his family left the Itche Koval's court and moved elsewhere. Moshe Pack used to tell me that in the last Yom Kippur in Bilgoraj, when the Germans had already ruled the town, there were only a few houses that survived the fire. One of them was my grandfather's house and his carpentry workshop. That Yom Kippur a small group of Jews gathered there, they managed to find a Torah and prayed there. Moses whose sister lived across the street was among the worshipers, he said a German officer entered the house, confiscated the Torah and violently beat the worshipers. Moses could tell that the house was in the "Zamden" [sands], my attempts to locate the "Zamden" failed, and then Moshe remembered that the house was across the street of the Kronenberg printing press. I called Nathan Kronenberg [grandchild of the press owner] and he opened an old book and read: "Printed in Kronenberg press, Bilgoraj 67 Kosciuszki Street," Now when I had an address we went there. Moshe Pack and I got off the bus other members followed us, Moses recognized the location of the press, his sister's house no longer exists. Moshe looked across the street address sign was 66 Kosciuszki, arched his index finger and said: "This is your grandfather's house ...". We crossed the road and stood before the fence, behind it seemed an old Cottage. "Moshe, are you sure about the house?" Moses did not answer; he opened the wooden gate firmly and stormed into the courtyard. We followed him... No one in the house was there to stop us. "This is the house" Moses stated flatly, "and the carpentry shop..." He added. Excited we photographed the yard and buildings and went back to the bus...

ישראל בר-און

"This is the house" Moses stated flatly

ישראל בר-און

"...And the carpentry workshop..." He added.